

کشورها، مدیریت جامع و یکپارچه "واردات برای تولید و صادرات" است. اقتصاد ایران همواره از نظر کسب درآمدهای ارزی و درآمدهای دولت، به میزان فوق‌العاده زیادی به نفت وابسته بوده و بیش از ۸۰ درصد ارز کشور از صدور نفت و گاز تأمین می‌شود. وابستگی به بازار نفت و عدم اطمینان از روند قیمت‌های آن، یکی از چالش‌هایی است که اقتصاد کشورمان به عنوان یک کشور صادرکننده نفت با آن مواجه است. باید دقت نظر کافی وجود داشته باشد که دلارهای کشور به راحتی از مرزها خارج نشوند. فهرست بلند کالاهای خارجی در بازار ایران، سیاست‌های مسؤولانی را یادآور می‌شوند که با تزریق بیش از حد ارزهای نفتی به اقتصاد ایران، تولیدکنندگان داخلی را ساقط و کارگزارانشان را در معرض خطر بیکاری قرار داده‌اند. در مقابل فهرست بلند کالاهای وارداتی مصرفی در بازار، متعاقباً فهرست طولیلی از نام شرکت‌های تولیدی وجود دارد که به دلیل سیاست‌های متناقض و غیرقابل پیش‌بینی دولت، موانع و مشکلات تولید و از همه جدیدتر، واگذاری بازار ایران به تولیدکنندگان خارجی، عملاً در آستانه توقف خط تولید و تعطیلی قرار گرفته‌اند.

### فرصت‌ها و انتخاب مصرف‌کننده

کشورمان دارای مزیت‌های فراوانی در تولید کالاها می‌باشد. در زمینه منابع طبیعی،

در عین حال، نباید شرایط به گونه‌ای پیش رود که قدرت انتخاب از مصرف‌کننده گرفته شود. بلکه در کنار تولیدات داخلی، محصولات خارجی باید به گونه‌ای عرضه گردند که واردات، ارتقای کیفیت محصولات داخلی را به دنبال داشته باشد. در صورت توقف کامل واردات، قطعاً عدم رشد کیفیت و انحصار برای تولید داخلی به ارمغان می‌آید. لذا این موضوع مهم اقتصاد کلان باید بر مبنای توجه به اهداف و نیازها مدیریت شود. ■

### دیالکتیک پول و رفتار

## روانشناسی پول

### دیدگاه دکتر علیرضا مهدیخانی، عضو انجمن اقتصاددانان ایران و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی



انداخته و همه این مسایل را ناشی از جنبه‌های روانی پول دانسته‌اند. با این وجود، هنوز جای کار روی موضوع روانشناسی پول وجود دارد. متأسفانه یکی از مسایلی

روانشناسی پول از موضوع‌های عمده، اما عمدتاً فراموش شده حوزه روانشناسی است و در ضمن از بهترین جنبه‌های علوم رفتاری به شمار می‌رود. با این حال، به هر کتاب روانشناسی که نگاه کنید، بسیار بعید است که واژه پول در نمایه موضوعی آن به چشم بخورد.

که باید در این زمینه به آن اشاره کرد آن است که در بسیاری کشورهای دنیا، موضوعاتی همچون مسایل جنسی از فهرست موضوعات اجتماعی-پژوهشی حذف شده و امروزه کمتر مورد موشکافی قرار می‌گیرند، در حالی که مسأله پول و بررسی جنبه‌های مختلف آن از بُعد روانی و جامعه‌شناختی، آن گونه که شایسته است مورد توجه واقع نشده است.

چرا روانشناسان از بررسی پول غفلت می‌ورزند؟ با مراجعه به منابع مختلف درمی‌یابیم که مقاله‌های مهم و گزینشی از دیدگاه جامعه‌شناسی در زمینه رفتار افراد ثروتمند و فقیر و پیامدهای اجتماعی حاصل از فاصله طبقاتی بین آنها وجود دارد. از طرفی، می‌بینیم که جامعه‌شناسان به بررسی نحوه پس‌انداز یا خرج کردن پول در طبقات مختلف اجتماعی و مقایسه بین افراد و طبقات با یکدیگر علاقمند هستند. اما اگر تمام جنبه‌های بررسی شده را جمع کنیم، می‌بینیم که موضوع پول از جنبه‌های روانشناختی مورد بررسی کافی قرار نگرفته است.

روانشناسان مانند اقتصاددانان، رفتارهای پولی را تا حدودی عقلانی و یا آن را فراتر از حیطه توجه خود می‌دانند. شاید هم در مقایسه با موضوعات مهم دیگری مانند درک آناتومی مغز و علل اسکیزوفرنی - یکی از خطرناک‌ترین بیماری‌های روانی - موضوع پول اهمیت چندانی نداشته باشد. اقتصاددانان درباره موضوع پول مطالب بسیاری برای گفتن دارند، اما برای حیطه بررسی رفتار انسان این مطلب اندک است. باید اعتراف کرد که اقتصاددانان و همچنین روانشناسان، متوجه غیرعقلانی بودن رفتارهای پولی روزمره انسان شده‌اند، ولی آن را حاشا می‌کنند. این موضوع اهمیت بررسی روان شناختی رفتارهای پولی انسان را بیش از پیش آشکار می‌سازد.

البته همه روانشناسان از بررسی موضوع پول غفلت نرزیده‌اند. می‌بینیم که فریود توجه ما را به نمادهای ناخود آگاه درباره پول که رفتارهای پولی غیرعقلانی و غیرطبیعی افراد از آنها ناشی می‌شوند، جلب می‌کند. تاکنون موضوع پول از جنبه‌های مختلفی مورد بررسی روانشناختی قرار گرفته است. مثلاً روانشناسان شناخت‌گرا نشان داده‌اند که چگونه در زمینه پول، حواس، حافظه و پردازش اطلاعات دچار خطاهایی می‌شوند. برخی روانشناسان بالینی به بررسی آسیب‌شناسی پول، یعنی رفتارهایی مانند تمایل شدید به قمار، ولخرجی یا خساست علاقمند هستند. روانشناسان رشد هم به سهم خود، زمان و چگونگی آشنایی کودکان با مسایل اقتصادی و چگونگی درک آنان را از مفهوم پول مد نظر قرار داده‌اند. در دهه‌های اخیر، روانشناسان اقتصادی به جنبه‌های مختلف استفاده از پول، دلایل پس‌انداز کردن مردم و اجتناب و طفره از پرداخت مالیات، نگاهی همه‌جانبه

در این زمینه کتاب‌های متعددی با عنوان روانشناسی پول به بازار عرضه شده که بیشتر، راه‌های چگونه پولدار شدن را نشان می‌دهند تا رفتارهای پولی انسان؛ هر چند آنچه ناگفته باقی مانده، انگیزه نوشتن چنین کتاب‌هایی است!

## جادوی پول

آن از نظر اجتماعی کاملاً مقبول و حتی مطلوب بود. همچنین صحبت از طمع، قدرت و قمار برای پول، پذیرفتنی بود. اما این لاف زدن‌ها تنها زمانی پسندیده به نظر می‌رسید که بازار بورس، پُرونق و اقتصاد شکوفا بود. پس از ورشکستگی‌های متعدد در یک قرن گذشته، دیگر بی‌پرده از پول سخن گفتن، زشت، بی‌ربط و به معنای فقدان وجدان اجتماعی بود. البته وضعیت خاص اقتصاد ملی، هر چند باعث خودداری مردم از جست‌وجوی موفقیت‌های شخصی اقتصادی نشد، ولی ناگزیر بر آنها تأثیر گذاشت.

پول به خودی خود فاقد قدرت است، اما زمانی که با معانی ویژه‌ای همراه می‌شود، لبریز از نیرویی خاص می‌گردد. روانشناسان به رفتارهایی علاقمند هستند که در رویارویی با پول رخ می‌دهند. این سؤال که دلیل رفتارهای مردم در مقابل پول چیست و پول چه تأثیری بر روابط انسان‌ها می‌گذارد، موضوع مهمی در روانشناسی پول است.

نظریات روان‌شناختی در زمینه پول انگشت شمارند و نظریه‌های روان‌کاوی، نظریه رشد پیاز، نظریه یادگیری رفتار گرابان و به تازگی نظریه‌های جالب روانشناسان اقتصادی، مهمترین نظریات این حوزه هستند. پژوهش‌های رفتارگرایان حاکی از آنند که پول می‌تواند یک تقویت‌کننده شرطی باشد و تنها در این صورت به کالایی با ارزش و معنی‌دار تبدیل می‌شود.

در این زمینه، پژوهش‌هایی بر روی انواع حیوانات صورت گرفته که نشان می‌دهند حیوانات بعد از انجام دادن حرکتی مشخص، ژتونی (مانند میله فلزی، توپ آهنی و یا کارت) دریافت می‌کنند که می‌تواند مانند پول با اشیای مطلوب دیگری مثل غذا تعویض شود. معنای این آزمایش آن است که پول ارزشمند است، زیرا با اشیای مطلوب و گوناگون دیگر قابل معاوضه است، نه چون خود آن دارای ارزش ذاتی است. ■

رؤیای ثروتمند شدن همیشه متداول است و مضمون‌های مختلفی دارد. این تصور که پول امنیت و آزادی آورده و موفقیت صاحب آن را به رخ جامعه می‌کشد، یک جنبه روان‌شناختی پول است که رفتار بشر را دستخوش تغییر و تحول می‌کند. این تصور که ثروت، افراد ناتوان را قدرتمند و دوست داشتنی می‌کند، قدرتی جادویی را به صاحبش می‌بخشد و آرزوی کسب پول بیشتر را در انسان ایجاد می‌کند که این خود ممکن است به رفتارهای افراطی برای کسب ثروت منجر شود.

این نیروی شگفت‌انگیز نهفته در پول است که انگیزه‌ای بسیار قوی برای جست‌وجوی آن خلق می‌کند. جست‌وجوگران طلا، جویندگان شانس و اقبال، نایب‌های امور مالی، سارقان حرفه‌ای، برندگان شرط بندی‌ها و ستارگان سینما، اغلب نمونه‌هایی هستند از آنچه که پول می‌تواند خلق کند. طی یک قرن گذشته، مهاجرت انبوه مردم از کشورهای در حال توسعه به کشورهای توسعه یافته و یا از حومه و روستا به شهرهای مختلف را می‌توان ناشی از رؤیای یک زندگی جدید با کسب پول بیشتر دانست. این رؤیا است که افراد را بدون هر گونه پیوند فامیلی و خانوادگی مشترک و تنها با هدف جمع‌آوری پول، در کنار یکدیگر قرار داده و در نهایت شبکه‌ها و کانال‌های ارتباطی پُراوازه‌ای را بر اساس روابط تجاری شکل می‌دهد.

## "پول خواهی" در آینه تاریخ

در مقاطع مختلف تاریخ، کسب و جست‌وجوی پول به صورت آشکار و افتخار آمیز و البته بی‌رحمانه و به هر قیمت ممکن، به اشکال گوناگون جریان داشته است. در طول دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ کسب پول و صحبت درباره خواستن

## حال و احوال صنایع غذایی

## در مدیریت، کمیتمان می‌لنگد

## دیدگاه آقای بهروز فروتن، بنیان‌گذار گروه صنایع غذایی بهروز، در خصوص وضعیت غذا و کشاورزی در ایران



نگاهی به وضعیت صنایع غذایی ایران در دوران قبل از انقلاب نشان می‌دهد که تعداد این صنایع در کشور اندک بوده است، اما پس از آن و به خصوص از زمان جنگ، نیازهای کشور سبب شدند که صنعت غذا هویت پیدا کند و به همین علت، دوران جنگ را می‌توان زمان تولد صنایع غذایی در کشور دانست. اما در مورد کشاورزی شرایط این گونه نیست. ایران در زمینه صنعت کشاورزی به معنی عام آن، از دیرباز تولیدکننده و صادرکننده بوده است. ضمناً روند تولید همواره در مسیر رشد قرار داشته، به طوری که میزان تولید محصولات کشاورزی از ۲۵ میلیون تن در اوایل انقلاب به حدود یکصد میلیون تن در حال حاضر رسیده است. به علاوه، در چشم انداز ۲۰ ساله، رقم ۳۰۰ میلیون تن جهت تولید محصولات کشاورزی هدف گذاری شده که این رقم کاملاً قابل تحقق به نظر می‌رسد. از سوی دیگر، با توجه به روند رشد جمعیت، مصرف محصولات کشاورزی در افاق ۱۴۰۴ حدود یکصد میلیون تن خواهد بود که به معنای ۲۰۰ میلیون تن مازاد محصولات کشاورزی در آن مقطع است. این موضوع به دلیل نقش مؤثری که در فرآیند صادرات محصولات کشاورزی دارد اهمیت صنایع کشاورزی و لزوم توجه به آن را آشکار می‌کند.

صنعتی کارخانه‌ها و واحدهای تولیدی بیشتر است. به عنوان مثال، برای تولید هر واحد نان، از لحظه کاشت بذر تا تبدیل آن به نان، حدود ۵ لیتر آب مصرف می‌شود. با این حال، میزان دور ریز سالانه نان ۶۰۰ میلیون تن است که این رقم در مقایسه با شهرهای توکیو و لس‌آنجلس با جمعیتی معادل جمعیت تهران به ترتیب ۳۰ هزار و ۳ هزار برابر است. حال ببینید که مضاف بر دور ریز نان، چه حجم انبوهی از آب آشامیدنی هم دور ریخته می‌شود. نکته قابل توجه آن است که تمام هزینه‌های مربوط به این دور ریزها را خود مصرف‌کننده پرداخت می‌کند. این معضل در حوزه‌های دیگری چون انرژی، دارو، پوشاک و موارد مشابه دیده می‌شود که لازم به بازنگری می‌باشند. مسلماً اگر میزان مصرف مردم معادل نیازشان باشد، علاوه بر کاهش چشمگیر حجم دور ریز، قیمت‌ها هم به دلیل کاهش تقاضای کاذب، کم خواهند شد.

در رکود صنایع غذایی در کشور، عوامل متعددی دخیل هستند که اولین عامل و شاید مهمترین آن، به فقدان نظام کشت بازمی‌گردد. یعنی تولیدکننده نمی‌داند که در طول سال، کدام محصول و چه مقدار از آن را باید کشت کند. عامل دوم، نبود تضمین قیمت